

ZOFIA KOCEL-KREKORA

KRYTYCZNIE O ŚRODKU KARNYM PODANIA WYROKU DO PUBLICZNEJ WIADOMOŚCI W KODEKSIE WYKROCZEŃ

Środek karny (wcześniej określany jako kara dodatkowa) podania wyroku do publicznej wiadomości wprowadzony został, wzorem kodeksu karnego, do pierwszego w Polsce kodeksu wykroczeń w 1971 r.¹ W prawie wykroczeń, na przestrzeni obowiązywania kodeksu wykroczeń – ponad 40 lat, środek ten w sposób istotny zmieniony został ustawą z dnia 28 sierpnia 1998 r.²

Do 1998 r. (przed nowelizacją) kara dodatkowa określona w art. 31 k.w. była jedyną w prawie wykroczeń, która mogła być orzeczona bez szczególnej podstawy wskazanej w przepisie części szczególnej kodeksu lub w ustawodawstwie pozakodeksowym. Uregulowanie to zatem było zbieżne z obecnie obowiązującym w kodeksie karnym. W. Radecki podnosił, iż „stylizacja art. 31 § 1 zdaje się wskazywać, że jeżeli kara podania orzeczenia do publicznej wiadomości może mieć znaczenie wychowawcze, to wówczas orzeczenie tej kary jest obligatoryjne (*verba legis orzeka się*)”³. Takie rozumienie art. 31 k.w. prowadziło wprost do wniosku, iż organ orzekający zobowiązany był każdorazowo ocenić, czy podanie wyroku do publicznej wiadomości może mieć znaczenie wychowawcze, jeśli tak, to karę musiał orzec. Ocena zatem znaczenia wychowawczego zastosowania tej kary dodatkowej, a w związku z tym celowości jej orzekania ze względu tak na wpływ wychowawczy na ukaranego, jak i szersze środowisko, pozostawiona była organowi orzekającemu. Podobnie, decyzji organu pozostawiona była kwestia sposobu podania wyroku do publicznej wiadomości oraz decyzja czy ma to nastąpić na koszt ukaranego. Wskazaną zatem regulację należało rozumieć jako dyrektywę rozważenia przez kolegium ds. wykroczeń w każdym wypadku, czy jest celowe zastosowanie tej kary dodatkowej. W literaturze słusznie podkre-

¹ Wcześniej tę karę dodatkową przewidywał zarówno kodeks karny z 1932 r., jak i kodeks karny z 1969 r.

² Ustawa z dnia 28 sierpnia 1998r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów ds. wykroczeń – ustawy kodeks pracy i niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 113 poz. 717.

³ W. Radecki [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 1998, s. 117.

ślano, że przy jej trzeba mieć na względzie to, iż w niektórych wypadkach związana z nią dolegliwość może być niewspółmiernie wysoka. Niezbędne więc było „odnoszenie się w każdej sprawie z rozwagą, branie pod uwagę nie tylko czynu i jego okoliczności, ale także danych dotyczących osoby sprawcy, a zwłaszcza jego dotychczasowego życia i postawy społecznej”⁴.

W literaturze niejednokrotnie podkreślano, że w latach 70., 80. i początku lat 90., kara dodatkowa podania wyroku do publicznej wiadomości była orzekana wręcz nagminnie. Taka tendencja orzecznicza stała się podstawą, w mojej ocenie, nierozważnej zmiany uregulowania podania wyroku do publicznej wiadomości w 1998 r. Nie dostrzeżono bowiem kwestii w przedmiotowym zakresie najważniejszej, likwidacji kolegiów ds. wykroczeń i przekazania orzecznictwa w sprawach o wykroczenia sądom powszechnym.

Na wstępie należy podnieść, że w obecnym stanie prawnym, środki karne w prawie wykroczeń na podstawie art. 28 k.w. można orzec tylko wówczas, jeżeli są one przewidziane w przepisie szczególnym. Podobnie jak w prawie karnym, podstawową przesłanką do orzeczenia środka karnego podania wyroku do publicznej wiadomości za wykroczenie jest cel wychowawczy, jaki może mieć na ukaranego. Podnosi się, że ocena w tym zakresie należy do sądu i dopiero stwierdzenie istnienia tej przesłanki może skutkować orzeczeniem tego środka⁵. Tego rodzaju warunek umożliwiający jego zastosowanie obliguje sąd, co oczywiste, do wnikliwego rozważenia kwestii, czy waga wykroczenia wymaga publicznego napiętnowania zachowania sprawcy. „Chodzi o to, aby dla sprawcy był to prawdziwy wstyd, a równocześnie spowodowało to wystrzeżenie się u innych naruszeń prawa”⁶.

Powstaje w związku z omawianą nowelizacją ważne pytanie, czy w zmieniających się realiach orzeczniczych, rozpoznawaniu obecnie spraw o wykroczenia nie przez kolegia ds. wykroczeń lecz przez sądy powszechne, dynamicznej sytuacji społecznej i gospodarczej, zmianach w populacji osób naruszających prawo w postaci popełnianych wykroczeń, a przede wszystkim zmianie charakteru wykroczeń, poprzez m.in. „przejęcie” przez prawo wykroczeń zachowań o charakterze już nie typowo administracyjnym, a wyraźnie kryminalnym, środek karny w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości w obecnym kształcie może realizować cele, jakie miał spełniać wówczas, kiedy był wprowadzany do prawa wykroczeń.

Jak wykazuje analiza przepisów części szczególnej kodeksu wykroczeń, środek karny podania wyroku do publicznej wiadomości przewidziany jest obecnie przez ustawodawcę tylko w dwóch przypadkach tj. za czyny z art. 70 i 74 k.w. W art. 70 § 3 k.w. za czyny przewidziane w par. 1 i 2 tj. podjęcie czynności, której

⁴ T. Grzegorzczak, A. Gubiński, *Prawo wykroczeń*, Warszawa 1995, s. 129.

⁵ B. Kurzępa, *Kodeks wykroczeń komentarz*, Warszawa 2008, s. 149.

⁶ W. Kotowski, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 85.

nieumiejętne wykonanie może wywołać zagrożenie dla życia i zdrowia człowieka przez osobę niezdolną do jej wykonania i powierzenie takiej osobie oraz podejmowanie czynności zawodowych przez osobę znajdującą się w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka karnego i art. 74 § 2 k.w., za czyn z jego par. 1 tj. niszczenia, uszkodzenia, usuwania lub czynienia nieczytelnymi znaków lub napisów ostrzegających przed niebezpieczeństwem lub ogrodzeń lub innych urządzeń zapobiegających takiemu niebezpieczeństwu.

Problemem jest zatem kwestia, czy tak ukształtowany przepis art. 31 k.w. w kontekście art. 28 k.w., przynajmniej co do zasady może spełniać w praktyce cele, dla realizacji jakich wprowadzony został zarówno do prawa karnego, jak i prawa wykroczeń.

Odpowiedź na tak sformułowane pytanie, w mojej ocenie, powinna być zdecydowanie negatywna. Ustalone zasady wymiaru środka karnego podania wyroku do publicznej wiadomości w prawie wykroczeń, głównie poprzez możliwość orzeczenia go tylko w 2 przypadkach wskazanych w ustawie powodują, że w praktyce orzeczniczej jest zupełną rzadkością, nie wypełniając z oczywistych powodów celów, jakim realizacji powinien z założenia i ze swej istoty służyć.

Wskazują na to dane statystyczne. W okręgu warszawskim, z uwagi sporadyczność orzekania przez sądy środka karnego obowiązku podania wyroku do publicznej wiadomości za wykroczenia, brak jest odpowiednich statystyk. Z mojego doświadczenia wynika jednak, że w poszczególnych sądach rejonowych podległych sądowi okręgowemu w Warszawie, jest to jeden lub dwa przypadki w skali całego roku. Odnosząc to do skali wszczętych postępowań w sprawach o wykroczenia, w tym dużej ilości wszczętych postępowań na podstawie art. 70 § 2 k.w. (jeden z dwóch przewidujących możliwość orzeczenia tego środka karnego), taką praktykę ocenić trzeba jako niewłaściwą.

Dla ukazania problemu można wskazać, że:

- w 2010 r. wszczęto ogółem w okręgu warszawskim 28735 postępowań w sprawach o wykroczenia, w tym 207 z rozdz. X Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia, z tego 172 z art. 70 § 2 k.w.,
- w 2011 r. wszczęto odpowiednio 34490 postępowań, w tym 232 z rozdz. X k.w., z tego 185 z art. 70 § 2 k.w.,
- w 2012 r. wszczęto ogółem w okręgu warszawskim 35342 postępowań w sprawach o wykroczenia, w tym 239 z rozdz. X k.w., z tego 175 z art. 70 § 2 k.w.

Analiza rozwiązań przyjętych przez kodeks wykroczeń, a zwłaszcza ich ocena, nie może być, co oczywiste, przeprowadzana w oderwaniu od prawa karnego. Po pierwsze, z uwagi na to, że tam właśnie ten środek karny był znacznie wcześniej unormowany, po drugie, jego obecny kształt jest wynikiem ewolucji ustawodawstwa karnego.

Pierwszy w Polsce kodeks karny z 1932 r. wprowadził podanie wyroku do publicznej wiadomości do katalogu kar dodatkowych (art. 44 lit. f). W myśl art. 51 § 1 tego kodeksu sąd mógł zarządzić ogłoszenie wyroku w pismach na

koszt skazanego, jeżeli przestępstwo popełnione było drukiem. Było to bardzo wąskie ujęcie podania wyroku do publicznej wiadomości. Co więcej, oznaczało w praktyce, że jego rozszerzenie wobec sprawców przestępstw niepopełnionych drukiem mogło wynikać jedynie z przepisów pozakodeksowego prawa karnego. Taką karę, orzekaną tylko na żądanie pokrzywdzonego, przewidywał art. 60 ustawy z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim,⁷ a także późniejsza ustawa z dnia 22 maja 1958 r. o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo⁸.

Kara dodatkowa w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości była przewidziana również w art. 42 rozporządzenia z dnia 22 marca 1928 r. o dozorcze nad artykułami żywności, przedmiotami użytku⁹, a także w art. 31 ustawy z dnia 31 maja 1962 r. prawo wynalazcze¹⁰.

W wyniku takiego ukształtowania zarówno przepisów kodeksu karnego z 1932 r. jak i ustaw szczególnych, sąd przy orzekaniu podania wyroku do publicznej wiadomości, ograniczony był z jednej strony rodzajem i sposobem popełnionego przestępstwa, z drugiej, inicjatywą pokrzywdzonego oraz sposobem publikacji.

Kolejny kodeks karny z 1969 r. uznał, analogicznie jak poprzedni kodeks karny, podanie wyroku do publicznej wiadomości w szczególności sposób za karę dodatkową, jednak przyjęte unormowanie różniło się od poprzedniego w sposób zasadniczy.

O ile według kodeksu karnego z 1932 r. i ustaw szczególnych, przy orzekaniu omawianej kary dodatkowej sąd ograniczony był rodzajem przestępstwa, sposobem jego popełnienia, inicjatywą pokrzywdzonego lub sposobem publikacji, to w kodeksie karnym z 1969 r. ograniczeń takich nie było. W myśl art. 49 k.k. z 1969 r. sąd mógł zarządzić podanie wyroku do publicznej wiadomości, jeżeli uznał to za celowe, w zakładzie pracy, w czasopiśmie lub w inny sposób. Poza art. 180 k.k., sąd mógł fakultatywnie orzec tę karę dodatkową wówczas, kiedy uznał to za wskazane, wobec każdego przestępcy bez ograniczeń co do formy publikacji. W wyniku powyższego uregulowania, bezprzedmiotowe stały się obowiązujące przepisy ustaw dodatkowych, przewidujące publikację wyroku w razie skazania za przestępstwa określone w tych ustawach¹¹.

Orzeczenie tej kary dodatkowej ograniczone było jedynie względami represyjno-prewencyjnymi. Zadaniem, jakie mogła ona spełniać były m.in. dotknięcie dobrego imienia skazanego, jakim cieszył się dotychczas w środowisku, ostrzeżenie pod adresem tych, którzy mogliby pójść w ślady oskarżonego, czy też danie satysfakcji pokrzywdzonemu. W orzecznictwie wiodący był pogląd, że niekiedy

⁷ Dz.U. Nr 34 poz. 234.

⁸ Dz.U. Nr 34 poz. 152.

⁹ Dz.U. Nr 36 poz. 343.

¹⁰ Dz.U. Nr 33 poz. 156.

¹¹ I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1973, s. 223 i nast., W. Dominik, *Kara podania wyroku do publicznej wiadomości*, „Nowe Prawo” 1978, nr 6, s. 911.

jednak, przeciwko publikacji orzeczenia mogła przemawiać ochrona interesów pokrzywdzonego¹².

Sąd mógł orzekać karę podania wyroku do publicznej wiadomości w każdym przypadku, gdy uznał jej orzeczenie za celowe w kontekście ogólnych dyrektyw sądowego wymiaru kary z art. 50 k.k. z 1969 r., w szczególności ze względu na społeczne oddziaływanie kary, prewencję generalną lub ze względu na interes pokrzywdzonego. Jednak kara ta, mając dominujące cechy ogólnoprewencyjne, mogła wiązać się dla skazanego z istotnym spotęgowaniem dolegliwości. Oczywiście było również to, że środowiskowe napiętnowanie wiążące się z orzeczeniem tej kary bywało, dla określonej kategorii sprawców, źródłem nawet podstawowej dolegliwości.

Kara dodatkowa w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości w czasie obowiązywania kodeksu karnego z 1969 r. była wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego. Organ ten podkreślał represyjny charakter tej kary, przejawiający się w uzasadnieniu orzekania jej w przypadku przestępstw szerzących się nagminnie¹³.

Jak ukazała jednak praktyka, sądy w oparciu o kodeks karny z 1969 r. nie poradziły sobie z wypracowaniem prawidłowego kierunku, w którym rodzaje przestępstw, okoliczności ich popełnienia, wzgląd na prewencje indywidualną i generalną, determinowałyby konieczność orzeczenia w konkretnej sprawie tej kary dodatkowej. W wyniku rozszerzenia zakresu orzekania kary dodatkowej w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości, doszło niestety w praktyce do nagminnego jej stosowania, co z kolei spowodowało, iż ta kara dodatkowa przestała spełniać rolę wyznaczoną przez ustawodawcę.

W założeniach projektu obecnie obowiązującego kodeksu karnego tj. z 1997 r. powrócono do koncepcji konstrukcji tego środka prezentowanej w kodeksie karnym z 1932 r. podnosząc, że podanie orzeczenia do wiadomości publicznej nie powinno służyć celom prewencji generalnej i indywidualnej, lecz tylko ochronie pokrzywdzonego¹⁴.

Zgodnie z pierwotną wersją kodeksu karnego z 1997 r., podanie wyroku do publicznej wiadomości miało charakter fakultatywny i mogło być orzeczone tylko w wypadkach wskazanych w ustawie. Brak określenia funkcji społecznego oddziaływania tego środka karnego spowodował, że art. 50 k.k., w pierwszym okresie obowiązywania, pozbawił de facto sądy możliwości swobodnego oddziały-

¹² Wyrok SN z dnia 12 listopada 1985 r., IV KR 269/85, OSNPG z 1986, nr 8, poz. 103.

¹³ Wyrok SN z dnia 18 grudnia 1986 r., IIKR 340/86, OSN KW 1987, nr 7–8, poz. 62, por. też K. Buchała, *System kar i środków zabezpieczających w projekcie kodeksu karnego*, PiP 1991, nr 6, s. 15 i nast., Z. Wiernichowski, *Kara podania wyroku do publicznej wiadomości w sposób szczególny*, PiP 1990, nr 2, s. 81.

¹⁴ W uzasadnieniu czytamy: „(...)nowy kodeks rezygnuje z orzekania tego środka li tylko ze względu na prewencję ogólną, zachowując motywację naprawienia wyrządzonej szkody. Informowanie społeczeństwa o zapadłych wyrokach, spełniające funkcję kształtowania świadomości prawnej jest bowiem regulowane prawem prasowym(...)”.

wania na społeczeństwo w tym zakresie, gdyż podanie wyroku do publicznej wiadomości nie mogło być orzekane jedynie na podstawie uznania sędziowskiego, ze względów prewencji ogólnej, jak to miało miejsce po rządami art. 49 k.k. z 1969 r.¹⁵

Zakres stosowania środka karnego w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości, został nieco rozszerzony przepisami ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny¹⁶, która wprowadziła dwie nowe podstawy prawne do orzekania tego środka. Zgodnie bowiem z art. 178 § 2 k.k., sąd mógł orzec podanie wyroku do publicznej wiadomości skazując sprawcę za przestępstwo z art. 173, 174 lub 177 k.k., które popełnił w stanie nietrzeźwości, pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia (art. 178 § 2 k.k.). Kolejną podstawą prawną do orzeczenia podania wyroku do publicznej wiadomości było skazanie za przestępstwo określone w art. 178a § 1 lub 178a § 2 k.k. (art. 178a § 3 k.k.).

Rezygnacja z szerokiego stosowania podania wyroku do publicznej wiadomości spotkała się ze słuszną krytyką przedstawicieli doktryny. Podnoszono, iż przyjęta regulacja podważała sens wprowadzenia do części ogólnej kodeksu karnego środka karnego w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości, skoro można go było orzec jedynie na podstawie przepisu szczególnego¹⁷.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy¹⁸ wyraźnie rozszerzyła możliwości orzekania tego środka karnego, dając ogólnie sformułowaną podstawę. Zgodnie z nową treścią art. 50 k.k. sąd może orzec podanie wyroku do publicznej wiadomości w określony sposób, jeżeli uzna to za celowe w szczególności ze względu na społeczne oddziaływanie skazania, jeśli nie narusza to interesu pokrzywdzonego.

Orzeczenie podania wyroku do publicznej wiadomości nie jest uzależnione od wniosku pokrzywdzonego, sąd może orzec ten środek karny w każdym przypadku, kierując się jedynie dyrektywami wymiaru kary, zgodnie z art. 56 k.k.

Należy jednak pamiętać o tym, że o ile orzeczenie tego środka karnego przy przestępstwie zniesławienia ma na celu raczej naprawienie wyrządzonej krzywdy, o tyle w pozostałych przypadkach, istotniejsze są cele zapobiegawcze i wychowawcze wobec skazanych, a przede wszystkim potrzeba kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. W doktrynie reprezentowany jest też pogląd, że do publicznej wiadomości powinny być podawane najsurowsze wyroki sądowe orzekane na podstawie art. 178a § 1 i 2 k.k., a zapadające w stosunku do skazanych, którzy w sposób najbardziej drastyczny naruszyli ten zakaz, mając wysoki

¹⁵ Wyrok SA w Krakowie z dnia 30 marca 2000 r., AKa 3/00, KZS 2000, nr 4, poz. 35.

¹⁶ Dz.U. Nr 48 poz. 548.

¹⁷ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 225.

¹⁸ Dz.U. Nr 163 poz. 1363.

poziom stężenia alkoholu we krwi, zwłaszcza wtedy, gdy działali w warunkach recydywy¹⁹.

Zatem raz jeszcze należy podkreślić, że środek karny podania wyroku do publicznej wiadomości w kodeksie karnym orzekany jest obecnie zawsze fakultatywnie, o ile przepisy szczególne nie stanowią inaczej (np. art. 215 k.k.), niezależnie od rodzaju przestępstwa, za które sprawca został skazany. Zgodnie z nową treścią art. 50 k.k. sąd może ten środek karny w określony sposób, jeżeli uzna to za celowe, w szczególności z baczenia na społeczne oddziaływanie skazania, jeśli nie narusza to interesu pokrzywdzonego.

Z uwagi na charakter podania wyroku do publicznej wiadomości jako środka karnego, orzeczenie w tym przedmiocie podlega kontroli instancyjnej, jest bowiem integralną częścią wyroku skazującego.

Zupełnie inaczej, co już zasygnalizowałam na wstępie, unormowany został środek karny podania wyroku do publicznej wiadomości w kodeksie wykroczeń. Jego orzeczenie jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy taką możliwość przewiduje przepis szczególny.

Takie uregulowanie pociąga za sobą bardzo poważne konsekwencje. Oznacza bowiem, że orzeczenie tego środka karnego za wykroczenie wbrew zasadzie określonej w art. 28 § 2 k.w. nie jest możliwe nawet wtedy, gdy wnosi o to sam obwiniony (art. 73 k.p.w.), a oskarżyciel taki wniosek akceptuje (art. 64 k.p.w.)²⁰ Mowa o postępowaniach, w których zgodnie z dyspozycją art. 73 k.p.w., sąd może uwzględnić wniosek obwinionego o ukaranie go bez konieczności przeprowadzenia rozprawy, jeżeli wobec niego nie zgłosił sprzeciwu oskarżyciel publiczny, a także występujący w sprawie oskarżyciel posiłkowy, a okoliczności popełnienia czynu oraz wyjaśnienia obwinionego w świetle ujawnionego materiału dowodowego nie budzą wątpliwości.

Zgodnie z art. 31§ 1 k.w., podanie wyroku do publicznej wiadomości w szczególny sposób orzeka się wtedy, gdy może mieć to działanie wychowawcze.

Przy założeniu, że ustawodawca przewidział taką możliwość tylko w 2 przypadkach na 118 przepisów skonstruowanych w części szczególnej kodeksu wykroczeń, co do zasady nastąpiło zupełne wypaczenie całej istoty tego jedyne go środka karnego o charakterze tak naprawdę głównie wychowawczym.

Co więcej, obecne unormowanie ogranicza w sposób istotny swobodę orzekania sądów w sprawach o wykroczenia. Jak bowiem można połączyć dyrektywy wymiaru kary w sprawach o wykroczenia polegające na stwierdzeniu, że

¹⁹ P. Kaczor, *Podanie wyroku do publicznej wiadomości w sprawach o czyny z art. 178a § 1 i 2 k.k.*, EP, 2008, nr 10, s. 32.

²⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2002 r., WK 28/2002, OSNKW 2002, nr 11–12, poz. 108. W tym przypadku obraza przepisów prawa materialnego polegała na zastosowaniu wobec ukarane go środka karnego podania wyroku do publicznej wiadomości przez jego odczytanie żołnierzom służby zawodowej jednostki wojskowej w W. za popełnione wykroczenie z art. 87 § 1 k.w. podczas gdy żaden przepis szczególny nie przewiduje ani obligatoryjnie ani fakultatywnie możliwości orzeczenia tego środka za tego rodzaju wykroczenie.

sąd wymierza karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę za dane wykroczenie, oceniając stopień społecznej szkodliwości czynu i biorąc pod uwagę cele kary w zakresie społecznego oddziaływania oraz cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osiągnąć w stosunku do ukaranego z faktem, że środek karny podania wyroku do publicznej wiadomości przewidziany jest tylko przez 2 przepisy kodeksu wykroczeń.

Z założenia i ze swej istoty orzeczenie tego środka karnego musi być w odczuciu sądu celowe, a zatem współmierne do czynu i winy, a także powinno realizować cele szczególnoprewencyjne i ogólnoprewencyjne. Podanie wyroku do publicznej wiadomości powinno zatem oddziaływać zarówno na osobę ukaranego, jego środowisko, jak również mieć oddziaływanie społeczne. Podanie wyroku do publicznej wiadomości w szczególny sposób powinno mieć miejsce głównie przy wykroczeniach umyślnych²¹.

Skoro zatem redakcja podstaw normatywnych podania wyroku do publicznej wiadomości podkreśla, analogicznie jak w prawie karnym, szczególny związek tego środka karnego z celem prewencji ogólnej, oczywistym jest, że orzekanie o podaniu wyroku do publicznej wiadomości musi mieć również oparcie w art. 33 k.w., określającym dyrektywy wymiaru kary i w pełni z nim harmonizować.

Względ na społeczne oddziaływanie ukarania powinien, co wydaje się oczywiste, przesądzić o orzeczeniu podania wyroku do publicznej wiadomości, w przypadku wykroczeń najczęściej popełnianych. Chodzi o potrzebę kształtowania świadomości prawnej w tym zakresie w stosunku do całego społeczeństwa. Należy przypuszczać, że podanie wyroku do publicznej wiadomości może w tych wykroczeniach, analogicznie jak w przypadku przestępstw, wpływać hamująco na ich popełnienie²². Analiza czynu i jego skutków jest w tych przypadkach szczególnie istotna, niejednokrotnie bowiem konkretny czyn, zamiast budzić wstręt, budzi podziw w grupach rówieśniczych. W takim przypadku podanie wyroku do publicznej wiadomości byłoby niecelowe²³. Z kolei czyn może mieć charakter incydentalny i w takim przypadku zastosowanie omawianego środka karnego, byłoby niewspółmiernie surowe.

²¹ B. Kurzępa, *Kodeks...*, s. 149.

²² Por. Z. Sienkiewicz [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, O Górniok (red.), Warszawa 2006, s. 150; odmiennie P. Daniluk, Środek karny podania wyroku do publicznej wiadomości w kodeksie karnym, [w:] *Reforma prawa karnego propozycje i komentarze*, J. Jakubowska-Hary, C. Nowak, J. Skupiński (red.), Warszawa 2008, s. 53; por. też wyrok SA w Katowicach z dnia 28 czerwca 2007 r., II Aka 190/07, OSN Prok. i Prawo 2008, nr 6, poz. 28. Sąd podniósł, że podanie wyroku do publicznej wiadomości powinno mieć miejsce przede wszystkim w takich przypadkach, które wzbudziły szczególne zainteresowanie społeczne, wywołały powszechne oburzenie czy też niepokój. Celowe jest również sięganie do tego środka w przypadku przestępstw nagminnie popełnianych na danym terenie lub w określonym środowisku. W ocenie Sądu sprawy związane z szeroko pojętym zjawiskiem dystrybucji środków odurzających niewątpliwie należą do przestępstw wysoko społecznie szkodliwych oraz nagminnych, jednakże podejmując decyzję, o jakiej tu mowa, zawsze należy mieć na uwadze okoliczności konkretnej sprawy. W ocenie Sądu istotna jest w szczególności skala przestępczego procederu, ilość rozprowadzanych narkotyków, miejsce dokonywania przestępstwa, ilość osób jego skutkami dotkniętych.

²³ W. Kotowski, *Kodeks...*, s. 85.

Bez wątpienia orzeczenie środka karnego w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości powinno być w odczuciu sądu celowe i konieczne, czyniąc zadość poszanowaniu godności człowieka oraz pozostawać w zgodności z konstytucyjną zasadą proporcjonalności, która nakazuje traktować jako *ultimato ratio* wszelkie kary i środki karne orzekane na podstawie Kodeksu wykroczeń, jak i realizować cele szczególnoprewencyjne i ogólnoprewencyjne, które nie mogą przekroczyć bezwzględnie obowiązującej granicy stopnia winy²⁴.

Co więcej, należy również wyraźnie podkreślić, iż co do zasady w prawie wykroczeń pozostaje aktualne stanowisko Sądu Najwyższego, wyrażone na gruncie kodeksu karnego z 1969 r., w którym stwierdza się, że kara dodatkowa (obecnie środek karny) podania wyroku do publicznej wiadomości, będąca konsekwencją popełnionego przestępstwa, nie powinna wyrządzać dolegliwości osobie pokrzywdzonej tym przestępstwem, ale musi być skierowana w stronę jego sprawcy²⁵.

W takim sformułowaniu wyraźnie też zawiera się represyjny charakter tego środka karnego, który powszechnie nie jest negowany. Bez wątpienia bowiem, podanie wyroku do publicznej wiadomości jest i powinno być spotęgowaniem dolegliwości karnej dla sprawcy, zwłaszcza w określonych kręgach sprawców, np. recydywistów, osób w inny sposób notorycznie naruszających normy porządku publicznego.

W prawie karnym, przepis ustawy nie reguluje sposobu podania wyroku do publicznej wiadomości, ograniczając się do stwierdzenia, iż sąd ma to uczynić „w sposób przez siebie określony”. Oznacza to jedynie, iż sąd, podejmując decyzję o orzeczeniu podania wyroku do publicznej wiadomości, powinien w wyroku dokładnie określić sposób ogłoszenia. Kryterium wyboru formy publikacji wyroku powinny być względy celowościowe, sprowadzające się do odpowiedzi na pytanie, jakie miejsce publikacji, w konkretnym przypadku rozpoznawanym przez sąd, będzie w pełni realizowało cele wyznaczone dla tego środka karnego²⁶.

W prawie wykroczeń w art. 31 § 2 k.w. ustawodawca określił na czym polega szczególny sposób podania wyroku do publicznej wiadomości. Może to być ogłoszenie orzeczenia w: a) zakładzie pracy, w który sprawca pracuje, b) na uczelni, w której studiuje, c) miejscu jego zamieszkania, np. przez nakazanie wywieszenia treści wyroku w jednostce zarządzającej lokalem zajmowanym przez ukaranego i w klatce schodowej jego domu lub na tablicy osiedlowej, d) innym właściwym miejscu, e) w inny sposób. W tym ostatnim przypadku zatem mowa jest o możliwości ogłoszenia orzeczenia, np. w prasie czy innych mediach.

²⁴ A. Sakowicz [w:] M. Melezini (red.), *System Prawa Karnego*, tom 6, Warszawa 2010, s. 857.

²⁵ Por. Wyrok SN z 10 lutego 1989 r., IV KR 8/89, OSNKW 1989, nr 3–4, poz. 28.

²⁶ Koszt wykonania orzeczenia w zakresie środka karnego z art. 39 pkt 8 k.k. należy zaliczyć do wydatków Skarbu Państwa określonych w art. 618 § 1 pkt 6 k.p.k. [...] Dotyczy to również kosztów opublikowania wyroku w prasie, K. Banasik, *Podanie wyroku do publicznej wiadomości*, PiP 2010, nr 8, s. 83–95.

Forma podania orzeczenia do publicznej wiadomości zależy w zasadzie od decyzji sądu, ma ona jednak polegać na dodatkowym upowszechnieniu, innym niż jawne (publiczne) ogłoszenie, o który mowa w art. 70 § 4 k.p.w.

Zatem z uwagi na konkretnie rozpoznawaną sprawę, sposób podania wyroku do publicznej wiadomości, może nastąpić m.in. w formie opublikowania w prasie, radiu, telewizji, uzasadnione może być również podanie wyroku do publicznej wiadomości, np. w zakładzie pracy, instytucji, stowarzyszeniu, zrzeszeniu lub organizacji, do której sprawca należy, albo też gdzie przebywa pokrzywdzony wyroczonem. Chodzi zatem o środowiska, w których ukarany często funkcjonuje. Mogą to być też np. klub sportowy lub grupy zainteresowań. Słusznie dowodzi K. Postulski, iż o sposobie publikacji powinny decydować rodzaj i okoliczności popełnionego przestępstwa, uwarunkowania społeczne i środowiskowe pokrzywdzonego i sprawcy, reperkusje wywołane przestępstwem (wyroczonem – dop. autora) i jego skutki oraz inne okoliczności mające wpływ w zakresie społecznego oddziaływania środka²⁷.

Bezpośrednie zastosowanie w tym zakresie mają wskazania Sądu Najwyższego, że „w razie istnienia podstaw do zastosowania kary dodatkowej (obecnie środka karnego) podania wyroku do publicznej wiadomości – sąd ma obowiązek wnikliwe rozważyć, który ze środków publikacji jest najbardziej pożądany w świetle okoliczności sprawy²⁸.

L.K. Paprzycki uważa, że należy zwracać szczególną uwagę na możliwość publikowania wyroków w prasie miejscowej (gazety rozpowszechniane na terenie miasta, regionu czy województwa)²⁹. Zatem, podanie wyroku do publicznej wiadomości dokonane może być w każdym środku masowego komunikowania się, z tym zastrzeżeniem, że forma upublicznienia nie może naruszać dóbr osobistych pokrzywdzonego i być faktycznie, chociażby pośrednio, skierowana przeciwko jemu.

Sąd orzekający nie jest zatem w żaden sposób ograniczony katalogiem form publikacji, choć priorytetowe winny być względy celowościowe. Decydując się jednak na podanie wyroku do publicznej wiadomości, sąd powinien precyzyjnie określić sposób jego ogłoszenia³⁰.

Podanie wyroku do publicznej wiadomości może, ale nie musi nastąpić na koszt ukaranego.

Wykonanie środka karnego w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości zarówno w formie ogłoszenia w czasopiśmie jak i w inny sposób reguluje

²⁷ Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 1998, s. 431.

²⁸ Wyrok SN z dnia 15 lutego 1972 r., VKRN 589/71, OSNKW 1972, nr 5, poz. 84.

²⁹ L.K. Paprzycki, *Kara podania wyroku do publicznej wiadomości*, „Problemy Praworządności” 1986, nr 4, s. 26.

³⁰ Za niezasadne uznać także należy utożsamianie formy publicznego ogłoszenia wyroku poprzez jego wywieszenie z wymierzaniem środka karnego, o którym mowa w art. 39 pkt 8 k.k. S. Durczak-Zochowska, *Udostępnienie treści wyroku nakazowego*, Prok. i Pr. 2009, Nr 2, s. 40–53 – teza ta ma również bezpośrednie zastosowanie do postępowania w sprawach o wykroczeniach.

kodeks karny wykonawczy (art. 198 i 199 k.k.w.)³¹. W razie orzeczenia podania wyroku do publicznej wiadomości przez ogłoszenie w czasopiśmie, sąd przesyła prawomocny odpis wyroku lub wyciąg z wyroku redakcji określonego w wyroku czasopisma, z poleceniem wydrukowania w jednym z najbliższych jego numerów. W razie orzeczenia tego środka karnego w inny sposób, sąd – zgodnie z treścią wyroku – wydaje, komu należy odpowiednie polecenie.

Niewykonanie zarządzenia sądu o ogłoszeniu orzeczenia w sposób w nim przewidziany stanowi występki z art. 244 k.k.

Ustawodawca nie określił ram czasowych i częstotliwości ogłaszania wyroku, pozostawiając również tę kwestię do uznania sądu.

Wszystkie założenia, cele i oczekiwania wobec możliwości orzekania podania wyroku do publicznej wiadomości, nie są i co więcej z założenia, nie mogą być realizowane w prawie wykroczeń, z uwagi na konstrukcję art. 33 k.w. w kontekście sporadycznego ustanowienia możliwości jego orzekania w przepisach kodeksu wykroczeń.

Od sądu zależeć powinno, czy w ramach prawidłowego kształtowania wymiaru kary, zastosowanie art. 31 k.w. będzie pożądane. Sąd bowiem, w każdej konkretnej sprawie będącej przedmiotem postępowania ocenia, czy podanie wyroku do publicznej wiadomości będzie w sposób oczekiwany kształtować postawę ukaranego, też potęgując faktyczną dolegliwość, jego najbliższego środowiska, czy będzie oddziaływać na społeczeństwo, uwzględniając jednocześnie interes pokrzywdzonego. Należy domniemywać, że ferowanie upublicznienia konkretnych wyroków, niezależnie zastosowanie tego środka karnego od tzw. społecznego poczucia sprawiedliwości, co jest w pełni pożądane. Na zaaprobowanie zasługuje teza, że „Dla wymiaru kary nie ma żadnego znaczenia „społeczne poczucie sprawiedliwości. (...) Nie ma powodu, by niezawisły sąd podporządkowywał swój wyrok nastrojom jakiejś grupy ludności z natury rzeczy nieprawidłowym, bo opartym zwykle o niepełną znajomość realiów zdarzenia, wyrażanym bez poczucia odpowiedzialności za losy w nim uwikłanych. Po to obdarzono sędziów niezawisłością, by orzekali sprawiedliwie, a nie po to, by spełniali doraźnie powstające, czasem umyślnie kreowane nastroje jakich grup mieszkańców”³².

Rolą orzecznictwa bowiem, a nie ustawodawstwa, jest ukształtowanie prawidłowych proporcji, w których orzeczony środek karny podania wyroku do publicznej wiadomości będzie w pełni realizował cele określone przez kodeks wykroczeń, nie stanowiąc jednocześnie swoistej krucjaty w określonych, w jakimś czasie rodzajach wykroczeń.

Aby sądy mogły prawidłowo spełniać swoją rolę w zakresie kształtowania praktyki orzekania obowiązku podania wyroku do publicznej wiadomości,

³¹ Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny...*, s. 431 i nast., K. Maksymowicz, *Kilka uwag o środku karnym podania wyroku do publicznej wiadomości i jego wykonaniu*, Nowa kodyfikacja prawa karnego, t. XIII, Wrocław 2003, s. 303 i nast.

³² Wyrok SA w Krakowie z dnia 28 grudnia 2007 r., II AKa 223/07, KZS 2008, nr. 3, poz. 27.

w taki sposób, aby zrealizowane zostały cele wychowawcze zarówno wobec sprawcy wykroczenia, jak i w zakresie prewencji ogólnej, niezbędne jest stworzenie dobrych ram ustawodawczych, poprzez znowelizowanie art. 28 k.w. Przy założeniu, iż w sprawach o wykroczenia orzekają sądy, a nie społeczne organy orzecznicze – kolegia ds. wykroczeń, nie ma obecnie żadnego uzasadnienia dla tak ograniczonych podstaw do stosowania środka karnego w postaci obowiązku podania wyroku do publicznej wiadomości.

Jakie może być uzasadnienie tego, że np. za wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji, sądy nie mogą orzec tego środka karnego, nawet wówczas, kiedy z okoliczności sprawy i danych dotyczących ukaranego wynika, że orzeczenie takiego obowiązku miałoby pozytywny wpływ wychowawczy. Albo, dla przykładu, chociażby paserstwo czy nagminna obecnie kradzież drzewa, zwłaszcza w sytuacji wielokrotności popełnianych tego typu wykroczeń. Jakie może być uzasadnienie dla zakazu orzeczenia tego środka karnego wobec sprawcy wykroczenia z art. 51 k.w., czy art. 140 k.w.

Dlaczego ustawodawca narzucił sądom ocenę, że w każdym tego typu przypadku nie mają one żadnej możliwości wzmocnienia wychowawczego charakteru wyroku, poprzez odpowiednie co do konkretnej sprawy ukształtowanie kar i środków karnych, przewidzianych przez część ogólną kodeksu wykroczeń. To ograniczenie swobody orzekania sądów, którą gwarantuje art. 33 k.w., nie jest obecnie niczym uzasadnione.

Dlatego obserwując dotychczasową praktykę orzeczniczą oraz pamiętając o wyjątkowo wychowawczym charakterze obowiązku podania wyroku do publicznej wiadomości, pożądane jest postulowanie dokonania zmiany w kodeksie wykroczeń, poprzez powrót do unormowania sprzed 1998 r. i stworzenie ogólnej podstawy do orzekania tego środka karnego wówczas, kiedy przemawiają za tym względy wychowawcze, bez umocowania go w konkretnych przepisach części szczególnej kodeksu wykroczeń.

Oczywistym jest, że to od rozwagi sądów, w ramach swobody orzekania, zależałoby prawidłowe ukształtowanie praktyki orzeczniczej w tym zakresie, kiedy przemawiają za tym względy wychowawcze tak, aby nie dopuścić do nagminności, która, jak już ukazały doświadczenia historyczne, sprzyja raczej zdewaluowaniu, niż podkreśleniu ważnej roli tego środka karnego, w prawidłowym kształtowaniu sądowego wymiaru kary.

Zasygnalizowania wymaga też kwestia, bezwzględnej konieczności dokonania korekty nazewniczej w art. 31 § 2 k.w. poprzez zmianę określenia „kara” na środek karny.

KRYTYCZNIE O ŚRODKU KARNYM PODANIA WYROKU DO PUBLICZNEJ WIADOMOŚCI W KODEKSIE WYKROCZEŃ

Streszczenie

Przedmiotem publikacji jest próba odpowiedzi na pytanie, czy w zmieniających się realiach orzeczniczych, rozpoznawaniu od dawna już spraw o wykroczenia przez sądy powszechne, a nie, jak wcześniej, przez kolegia ds. wykroczeń, dynamicznej sytuacji zarówno społecznej, jak i gospodarczej w kraju, zmianach w populacji osób naruszających prawo w postaci popełnianych wykroczeń, a przede wszystkim zmianie charakteru wykroczeń z typowo administracyjnego, na wyraźnie kryminalny, środek karny w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości w obecnym kształcie może realizować cele, jakie miał spełniać wówczas, kiedy był wprowadzany do prawa wykroczeń.

CRITICAL OPINION ON PUBLICIZING THE SENTENCE AS A PENALTY MEASURE INTRODUCED TO THE MISDEMEANOUR CODE

Summary

The article is an attempt to answer the question whether, in the changing circumstances regarding court rulings, the examination of petty-offence cases by common courts (and not by misdemeanour courts as it used to be in the past), a dynamic social and economic situation, changes in the perpetrator population and the change of the offence nature from the typically administrative to clearly criminal one, a penalty measure that lies in publicizing the sentence can meet the objectives that it was to meet when it was introduced to the misdemeanour law.

DISCOURS CRITIQUE SUR UN MOYEN PÉNAL DE DIFFUSION DE LA SENTENCE AUPRÈS DU LARGE PUBLIC DANS LE CODE DES INFRACTIONS

Résumé

L'objet de l'article est un essai de réponse à la question si dans la réalité changeante de jurisprudence, dans le discernement des délits par les cours universelles et non, comme avant par le tribunal collégial des délits, dans la situation dynamique aussi bien sociale que économique du pays, dans tous les changements de la population des personnes qui violent le droit sous la forme des délits et avant tout dans le changement du caractère typiquement administratif pour visiblement pénal, il faut

présenter le moyen pénal qui est la décision de la cour annoncée au public large comme celle qui dans la forme actuelle peut réaliser ces buts de la même manière qu'aux temps de son introduction au droits des délits.

КРИТИЧЕСКИ О КАРАТЕЛЬНОЙ МЕРЕ В ВИДЕ ПУБЛИЧНОГО ОБЪЯВЛЕНИЯ ПРИГОВОРА В КОДЕКСЕ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

Резюме

Предметом публикации является попытка ответа на вопрос, может ли в меняющихся реалиях судебной практики, уже достаточно длительного рассмотрения дел о правонарушении судами общей юрисдикции, а не так, как раньше, коллегиями по делам правонарушений, динамической общественной и экономической ситуации в стране, изменений в популяции лиц, нарушающих право в виде правонарушений, а прежде всего преобразовании типично административного характера правонарушений в очевидно криминальный, – карательная мера в виде публичного объявления приговора и в её настоящей форме реализовать цели, которые осуществляла тогда, когда была введена в юрисдикцию правонарушений.